

# Migration och människorättsförsvare i Mexiko



En rapport från Kristna Fredsrörelsen i Mexiko  
2016



Kristna Fredsrörelsen

# Migration och människorättsförsvarare i Mexiko

**Kristna Fredsrörelsen är en folkrörelse som arbetar för fred och rättvisa.** Vårt uppdrag är att verka för en värld fri från våld, oavsett om det sker i form av krig, förtryck eller orättvisor.

Fred är mer än frånvaro av våld, därför arbetar Kristna Fredsrörelsen inte bara för allmän nedrustning, utan även med skydd av människorättsförsvarare och utbildningar i ickevåld.

**Kristna Fredsrörelsen skickar fredsobservatörer till våldsdrabbade områden i Colombia, Guatemala och delstaten Chiapas i Mexiko.** Syftet är att ge utrymme för lokalt freds- och människorättsarbete och att skydda civilbefolkningen. Metoden kallas ”preventiv närvaro” och handlar om att förebygga våld. Genom att vara på plats visar fredsobservatörerna att omvärlden ser och bryr sig om vad som händer – och det minskar risken för hot och våld. Eftersom observatörerna ingår i internationella nätverk av organisationer och personer som reagerar på brott mot de mänskliga rättigheterna gör risken för kritik och internationell uppmärksamhet att väpnade grupper, myndigheter och andra drar sig för att trakassera personerna och organisationerna som fredsobservatörerna medföljer.

2016

[www.krf.se](http://www.krf.se)

# Ordlista

Comisión de Refugiados (COMAR) – mexikanska flyktingkommissionen

Comisión Estatal de Derechos Humanos (CEDH) – delstatliga människorättskommissionen,  
fristående från mexikanska staten

Comisión Nacional de Derechos Humanos (CNDH) – nationella människorättskommissionen,  
fristående från mexikanska staten

Comisión Nacional de Seguridad (CNI) - mexikanska säkerhetskommissionen

FN:s flyktingorgan (UNHCR)

Instituto Nacional de Migración (INM) – mexikanska migrationsverket

Los Zetas – mexikansk knarkkartell

Maras – kriminella gäng med bas i centralamerikanska länder

Mecanismo de protección de defensores de derechos humanos y periodistas – en statlig mekanism  
som utdelar skyddsåtgärder åt hotade och utsatta MR-försvare och journalister i Mexiko

Procuraduría General de la República (PGR) – mexikanska åklagarmyndigheten

Programa Integral Frontera Sur (PIFS) – säkerhetsprogram i Mexikos södra gränsdelstater

Secretaría de Gobernación (SEGOB) – mexikanska inrikesministeriet



©Kristna Fredsrörelsen

## INTRODUKTION

# ”Ibland är behovet större än rädslan”

Migration är en av de största globala utmaningarna världen står inför idag. Aldrig har så många människor befunnit sig på flykt samtidigt världen, inte sedan Förintelsen. I sin desperata flykt från oroshärdar i afrikanska och arabiska länder ger människor sig ut på en farofylld färd över Medelhavet. Centralamerikanska migranter och flyktingar tvingas korsa Mexiko för att nå fram till USA med hoppet om ett liv i välstånd och trygghet. Farorna är många under resans gång. Men i Mexiko finns samtidigt många modiga människor som utsätter sig själva för risker för att hjälpa dessa migranter och flyktingar under deras resa. Vilka är de och hur ser deras verklighet ut?

Denna utredning gjordes ursprungligen med syfte att undersöka vilken roll Kristna Fredsrörelsen (KrF) i Mexiko kan ha för att skapa skydd för människorättsförfvarare som arbetar med frågor som rör migranter. Genom denna reviderade version av vår utredning hoppas vi kunna ge en nyanserad bild av den verklighet, de risker och de behov av säkerhet som människorättsförfvarare som arbetar med migration har. Vi har samtidigt velat undersöka situationen som många migranter i Mexiko

befinner sig i. Fokus har huvudsakligen legat på de södra delstaterna som gränsar till Centralamerika. Rapporten baseras på ett stort antal intervjuer med kunniga inom området samt med människorättsförsvararna själva.

Mexiko är ett mycket viktigt transitland för centralamerikanska migranter på väg mot USA och är numer även ofta destinationsland för människor på flykt från våld eller på jakt efter bättre arbetsmöjligheter. Varje år passerar tusentals migranter Mexiko på väg mot USA. Enligt siffror från International Organization for Migration (IOM) korsar uppskattningsvis 150 000 irreguljära migranter Mexikos södra gräns årligen, de allra flesta via den mexikanska delstaten Chiapas<sup>1</sup>.

Traditionellt har jakten på en ljusare ekonomisk framtid gjort att främst unga män lämnat sina hemländer för att söka sig norrut, men under senare år har de ökande våldsnivåerna i El Salvador, Guatemala och i synnerhet Honduras drivit allt fler människor, bland dem kvinnor, barn och hela familjer, på flykt. Majoriteten av de migranter som passerar Mexiko är centralamerikaner, och bland dessa dominerar honduranerna stort, uppskattningsvis 100 000 honduraner reser varje år in i Mexiko, antingen för att stanna eller för att ta sig vidare till USA<sup>2</sup>. Enligt FNs kontor för narkotikakontroll och förebyggande av brott (UNODC)<sup>3</sup> har Honduras den högsta mordfrekvensen i världen. Kriminella gäng är ett stort problem, samtidigt som den korrupta staten inte skyddar sina medborgare, som ofta inte ser någon annan utväg än att fly<sup>4</sup>.

*”Mexiko har två gånger tidigare öppnat sina gränser för flyktingar, under spanska inbördeskriget och under folkmordet i Guatemala på 1980-talet. Men omvärlden vill inte se situationen i Honduras som ett krig, trots att det är nästintill vad som råder där”,* påpekar personal på ett migranthem i södra Mexiko, som har sett hur nya grupper av migranter börjat anlända under senare tid. Fler och fler familjer söker sig till hemmet, många med små barn.

Resan genom Mexiko innebär också den, risker. Migranternas utsatta situation utnyttjas av organiserad brottslighet, statliga tjänstemän eller säkerhetspersonal och de blir offer för brott som utpressning, fysiskt våld och övergrepp.

*”Ibland är behovet större än rädslan,”* svarar Santos Inés från Tegucigalpa, Honduras på frågan varför han gett sig ut på den farliga resan trots att han känner till riskerna det innebär. *”Jag fortsätter att kämpa för att kunna ge ett bättre liv till mina barn.”* Kristna Fredsrörelsen (KrF) träffade honom på ett migranthem i Palenque i södra Mexiko i augusti 2015. Med en mördad far, en dotter som blivit utsatt för våldtäkt och en allt mer ansträngd ekonomisk situation valde han som så många andra att ge sig ut på den farliga resan mot en ljusare framtid.

I förlängningen utsätts även de som arbetar med att försvara och tillgodose migranternas behov, med sovplatser och förnödenheter samt genom att se till att deras rättigheter respekteras, av hot då de står ett flertal intressen. Migranterna är en källa till ekonomisk vinning för flera kriminella grupper. Det är samtidigt dessa människorättsförsvarare, oftast knutna till organisationer eller religiösa institutioner som gör det möjligt för de många migranterna att resa genom Mexiko.

<sup>1</sup> <http://oim.org.mx/hechos-y-cifras-2>

<sup>2</sup> <http://www.excelsior.com.mx/nacional/2015/06/02/1027299>

<sup>3</sup> [https://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014\\_GLOBAL\\_HOMICIDE\\_BOOK\\_web.pdf](https://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf)

<sup>4</sup> [http://www.wola.org/sites/default/files/WOLA%20Report\\_Increased%20Enforcement%20at%20Mexico%E2%80%99s%20Southern%20Border\\_Nov%202015.pdf](http://www.wola.org/sites/default/files/WOLA%20Report_Increased%20Enforcement%20at%20Mexico%E2%80%99s%20Southern%20Border_Nov%202015.pdf)



©Kristna Fredsrörelsen

# MÄNNISKORÄTTSFÖRSVARARNA OCH MIGRATIONEN

## Där staten slutar tar civilsamhället vid

Definitionen är tagen ur FN:s deklaration om individers, grupper och samhällsorgans rättigheter och ansvar när det gäller att främja och försvara universellt erkända mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.<sup>5</sup>

”**Människorättsförsvarare** är de individer, grupper och samhällsorgan som främjar och skyddar de universellt erkända mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. Människorättsförsvarare söker stöd och skydd av medborgerliga och politiska rättigheter samt stöd, skydd och förverkligande av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Människorättsförsvarare främjar och skyddar även rättigheter för medlemmar i grupper, till exempel ursprungsbefolkningar. Definitionen omfattar inte individer eller grupper som utövar eller sprider våld.”

<sup>5</sup> <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/16332-re02.sv08.pdf>

På många håll i världen lever dessa viktiga personer under stora hot. Mexiko är inget undantag, utan tvärtom. Rapporter visar att Mexiko är ett av de farligaste länderna att verka i för både människorättsförsvarare och journalister.<sup>6</sup> Människor som arbetar mot tortyr, mot korruption eller för rätt till hälsa, skolgång och markrättigheter utsätts för en rad olika hot och risker. De blir övervakade, avlyssnade och förföljda. De försvinner och mördas.

I Mexiko finns ett stort antal organisationer som arbetar med migration. De hjälper migranter humanitärt, erbjuder dem en plats att vila på och serverar dem varma måltider. De driver också deras fall då de blivit utsatta för övergrepp eller driver på för att migranternas rättigheter ska respekteras. Även dessa människorättsförsvarare blir utsatta för övergrepp eller hot på grund av sitt arbete.

Inför denna rapport har KrF gjort intervjuer med människorättsorganisationer i delstaten Chiapas och i Mexiko City, samt en colombiansk organisation som arbetar i Mexiko. Vi har även gjort intervjuer med fyra migranternas i tre olika delstater. Tre av dem nära den södra gränsen mot Centralamerika och ett närmare den amerikanska gränsen i norr.

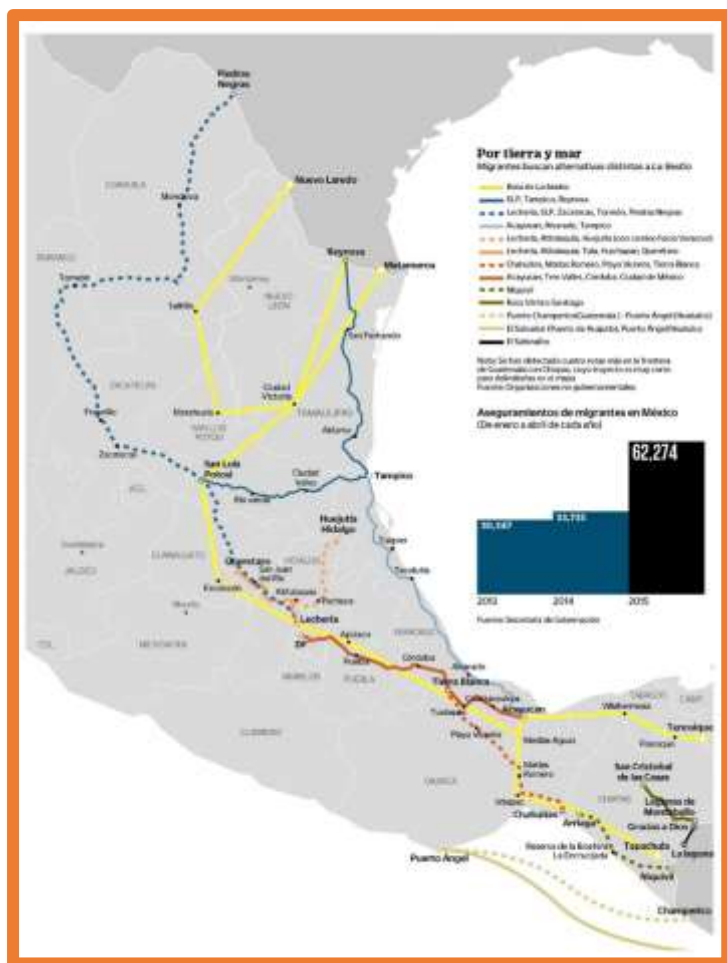
## De värnar migranterna

Det absolut största ansvaret för att skydda migranter och deras rättigheter i Mexiko tar civilsamhället. Ofta är det församlingar, engagerade präster eller nunnor som tar initiativ till att öppna migranternas på platser där behov uppstått.

I den sydliga delstaten Tabasco finns migranternas La 72, Hogar – Refugio para Personas Migrantes som drivs av franciskanermunkar och här finns exempelvis det enda mexikanska hemmet som har en specifik avdelning för HBTQ-personer. Utan initiativ som dessa skulle migranterna möta en ännu hårdare verklighet då de reser norrut mot USA. Hemmen fungerar som livbojar längs med tågrälsen som slingrar sig genom Mexiko.

---

<sup>6</sup> <http://www.oas.org/es/cidh/informes/pdfs/Mexico2016-es.pdf>



Vi har inför denna utredning intervjuat fyra mexikanska migranther. Casa del Migrante Hogar de la Misericordia i Arriaga och Casa de Caminante Jtatic Samuel Ruíz, i Palenque ligger båda i den sydliga delstaten Chiapas. La 72, Hogar – Refugio para Personas Migrantes ligger i den angränsande delstaten Tabasco, också en av de delstater som gränsar till Guatemala i syd. Hemmet har tagit sitt namn efter 72 migranter som 2010 dödades i en brutal massaker i Tamaulipas i norra delen av Mexiko. På La 72 i Tenosique, Tabasco är man mer höjprofilerade i sitt arbete för mänskliga rättigheter och för att skapa strukturella förändringar för migranter. Det fjärde, Casa de Migrante de Saltillo, ligger i den nordliga delstaten Coahuila som gränsar till USA. Samtliga hem har startats av religiösa aktörer men de har ändå skilda profiler. Hemmen i Arriaga och Palenque har arbete mer inriktat mot humanitär hjälp medan de andra två hemmen utöver detta arbete också har en mer politisk profil bl.a. genom att utöva

påtryckningsarbete gentemot myndigheter. Hemmen drivs genom privata donationer, stöd från församlingen och i vissa fall med bidrag från internationella aktörer, ex. FN:s flyktingkommission UNHCR. Samtliga erbjuder mat och sovplatser och assistans vid visumansökningar. I Saltillo driver man dessutom utåtriktat utbildningsarbete genom att ge workshops om migration och mänskliga rättigheter till skolor och församlingar.

Förbi Arriaga passerar minst antal migranter, ca 15-20 personer sover där varje natt. I Palenque tar man emot cirka 1500 migranter varje månad och i Tenosique passerade under förra året totalt cirka 12 000 migranter. Vissa stannar under flera månader då de inlett asyl- eller visumprocesser. I Tenosique finns Läkare utan gränser på plats med en psykolog och en socialarbetare sedan februari 2015. FN:s flyktingkommission UNHCR har också nyligen öppnat ett kontor i regionen. Längs migranternas rutter finns nätverket REDODEM som består av 15 olika organisationer och migranther och vilket dokumenterar situationen för migranterna.

©Agencia El Universal

Inte bara migrantherna ger stöd till migranterna. Flertalet organisationer arbetar för att sätta migranternas rättigheter

på agendan, för att leta efter försvunna personer och för att utbilda migranter i sina rättigheter. Vi har pratat med flera olika organisationer som på olika sätt försvarar migranternas rättigheter, främst baserade i Chiapas och i Mexico City.



Människorättscentret Fray Matías de Cordova har sitt kontor i gränsstaden Tapachula och arbetar direkt med migranter som har blivit utsatta för brott, som söker asyl i Mexiko eller papperslösa som har bott en längre tid i landet. Organisationen Voces Mesoamericanas i San Cristóbal de las Casas, har ett mer övergripande fokus. De söker genom sitt arbete sammankoppla migration med ekonomisk utveckling samt lägga fokus på Mexiko som ursprungsland för migranter. Voces Mesoamericanas deltar i ett större projekt för att leta efter och identifiera försvunna migranter.

”(...) **människorättsförsvarare är en oumbärlig pelare i förstärkandet och konsolideringen av demokratier**, eftersom att frukten av deras arbete kommer hela samhället till gagn. Därför, när människorättsförsvarare blir hindrade från att utföra sitt arbete, blir också det övriga samhället påverkat. Varpå IACHR vill påminna om att människorättsförsvarares arbete är betydande för skapandet av ett demokratiskt och hållbart samhälle, samt spelar en huvudroll i processen mot att uppnå en rättsstat.”

*Källa: IACHR: "Situación de derechos humanos en México" 2015*

Tillsammans med ett flertal organisationer och en grupp rättsmedicinska experter från Argentina har en rättsmedicinsk databank<sup>7</sup> upprättats som inkluderar försvunna personer från flera centralamerikanska länder. Enlace CC har flera kontor runtom i Mexiko. I Comitán i Chiapas arbetar de främst med urfolksamhällen och de talar mycket om rätten att inte migrera, d.v.s. hitta alternativ till migration i de samhällen som många lämnar för ett liv som migrant i USA.

I Mexico City är organisationernas arbete ofta nationellt omfattande. Servicio Jesuita a Migrantes (SJM) och Scalabrinianas: Misión para Migrantes y Refugiados (SMR) har båda en kristen religiös grund och arbetar mest specifikt med just migranternas rättigheter. SJM har hittills framförallt arbetat med transitmigration, de deltar även i projektet för att leta efter försvunna migranter. SJM finns också på plats i Comalapa i Chiapas vid den guatemalanska gränsen. SMR arbetar med stöd till människorättsförsvarare inom migrantområdet, bl. a. säkerhet och psykosocialt. SMR har härbärgen runtom i Mexiko, och många av de människorättsförsvarare de stödjer är munkar, nunnor, präster eller har andra positioner inom katolska kyrkan.

Organisationen Instituto para las Mujeres en la Migración (IMUMI) driver rättsfall. Brottsoffren är kvinnor och ofta är de mexikanska migranter bosatta i USA eller centralamerikanska migranter som är bofasta i Mexiko. De arbetar med familjefrågor och återförening samt med kvinnor som har fallit offer för människohandel.

Varken Oxfam México, Colectivo Contra la Tortura y la Impunidad (CCTI) eller människorättscentret Miguel Agustín Pro Juárez (Centro Prodh) arbetar direkt med migranter men har haft projekt inriktade på migration eller migranter. Oxfam México driver ett EU-finansierat projekt som arbetar med migrantförsvarare på boenden i Guanajato, en stad i de centrala delarna av landet. CCTI genomförde under 2015 ett längre projekt inom vilket de intervjuade migranter som har utsatts för tortyr på statliga migrantstationer, vanligtvis utreder de tortyr på fängelser bl.a. Centro Prodh har rådgivande status inför FN:s sociala och ekonomiska råd sedan 2001. Inom migrationsområdet har de nyligen gjort strategiska analyser angående migration i Centralamerika och påtvingade försvinnanden. De har också arbetat med skyddsåtgärder åt flera migranternas.

<sup>7</sup> <http://vocesmesoamericanas.org/atencion-integral-a-migrantes/banco-de-datos-forenses-para-migrantes-no-localizados/>

Ansur är en Colombiabaserad organisation som 2010 inledde ett projekt för att ge workshops i säkerhet till migranternas runt om i Mexiko.

Vi har även talat med andra kunniga inom området. Det Iberoamerikanska universitetet i Mexico City har fem påverkansprogram om mänskliga rättigheter av vilka ett handlar om migrationsfrågor. Vi intervjuade Denise González som är ansvarig för dessa program. Michael Chamberlin var tidigare verksamhetsledare på det största människorättscentret i Chiapas, CDH Frayba, och ledde därefter organisationen Inicia, båda i San Cristóbal. Han är med i en rådgivande instans på den statliga Mekanismen till skydd för människorättsförsvarare och journalister, som bistår med skyddsåtgärder till hotade personer ur dessa grupper. Carolina Alvarado är svensk-chilenska och har tidigare arbetat på Amnesty International i Sverige och i Mexiko. Sedan 8 år tillbaka bor hon i Mexiko och har en stor del av denna tid arbetat med migrantfrågor, bl. a. på ett EU-finansierat projekt i Querétaro. Hon är medlem i dokumentärfilmskollektivet Tres Gatos, som gör filmer om och för migranter.

Dessa personer och organisationer är viktiga beståndsdelar i det civilsamhälle som gått in för att utföra delar av arbete som egentligen faller på att staten. I första artikeln i Mexikos konstitution anges att alla människor ska åtnjuta de mänskliga rättigheterna samt att staten har skyldighet att följa alla de avtal och konventioner som undertecknats. Det innebär att staten ska förebygga, undersöka, bestraffa och sanktionera brott mot de mänskliga rättigheterna i enlighet med vad som föreskrivs i lag. Tyvärr är verkligheten i Mexiko många gånger en annan än den som beskrivs i lagböckerna.



©Kristna Fredsrörelsen

# SITUATIONEN FÖR MIGRANTERNA

## En riskfylld resa

Migranternas väg genom Mexiko är riskfylld och kantad av faror. Traditionellt är det vanligaste sättet för migranter att resa genom Mexiko på taket av det godståg som korsar landet från norr till söder. Tåget är känt som "la bestia" – besten,<sup>8</sup> och den gör skäl för sitt namn. Resorna på tågtaken innebär att migranterna utsätts för en rad risker och extrema förhållanden, de riskerar att ramla av när de klättrar upp eller under färden, och de utsätts för hög värme under dagarna, kyla under nätterna och risk för att skadas i trånga tunnlar. Centralamerikanska gäng kräver migranterna på avgifter för att få åka på tågen och den som inte kan betala riskerar att misshandlas eller kastas av i farten, uppger en källa. För kvinnor är risken överhängande att utsättas för sexuella övergrepp eller människohandel. Myndigheterna kontrollerar dock tågen betydligt mindre än vad de kontrollerar vägarna och det är därför inte lika stor risk att gripas och deporteras om man färdas med tåg<sup>9</sup>.

Oftast påbörjas resan genom Mexiko i gränsdelstaterna Chiapas och Tabasco. Till skillnad från Mexikos gräns mot USA som är hårt bevakad, betecknas gränsen mot Guatemala med enbart tio officiella gränsstationer, som porös och lätt att ta sig över. Det finns inga murar samt färre patruller och sensorer än vid den norra gränsen. På vissa ställen består den av en smal flod och på andra löper

<sup>8</sup>[http://www.wola.org/sites/default/files/WOLA%20Report\\_Increased%20Enforcement%20at%20Mexico%E2%80%99s%20Southern%20Border\\_Nov%202015.pdf](http://www.wola.org/sites/default/files/WOLA%20Report%20Increased%20Enforcement%20at%20Mexico%E2%80%99s%20Southern%20Border_Nov%202015.pdf)

<sup>9</sup> Ibid.

den genom isolerade platser med tät vegetation, vilket innebär att den är svår att bevaka. Det är vanligt att korsa gränsen på flotte, vilket på många ställen inte tar mer än fem minuter. Gränspoliserna har endast en mindre styrka på plats. Statens strategi är istället att ha utökade kontroller inne i gränsdelstaterna; Chiapas, Tabasco, Campeche och Quintana Roo vilket involverar flera olika myndigheter, inklusive militären<sup>10</sup>.

2005 förstörde en orkan tågsträckan mellan Tapachula och Arriaga i Chiapas, numera tar sig migranterna istället ombord på tåget längre in i landet efter att ha gått sträckan till fots, en vandring som tar cirka fem dagar. Få vågar sig på att göra resan i minibuss på grund av det stora antalet myndighetskontroller längs sträckan. Under flera år har migranterna varit hårt utsatta för rån, överfall, sexuella övergrepp och i några fall mord längs rutten, särskilt i området Arrocerá i kommunen Huixtla. De migranter som tar sig in via Tenosique i Tabasco tar sig med tåg via Palenque vidare till delstaten Veracruz i öst. Därefter ankommer migranterna till en stor järnvägs korsning i Lechería, Estado de México, nära huvudstaden Mexico City. De kan dock inte byta tåg där, utan måste gå till fots cirka 25 km till Huehuetoca där det går tåg vidare till de nordligare städerna Tijuana, Ciudad Juárez, Nuevo Laredo och Reynosa. Från dessa städer försöker sedan migranterna ta sig till USA.

I gränsregionen i Chiapas är det av tradition vanligt att invånarna korsar gränsen för att t.ex. bedriva handel. Guatemalaner har rätt att åka in och stanna maximalt 10 mil från gränsen i delstaterna Chiapas, Quintana Roo, Tabasco och Campeche under tre dagar utan att söka visum. Många centralamerikaner kommer till Chiapas för att söka arbete utan att ha några planer på att åka vidare till USA, och det är vanligt att guatemalaner säsongsarbetar ett par månader om året i Chiapas inom jordbrukssektorn. Många kvinnor som arbetar som hemhjälp i området är från Guatemala. Andra områden som migranter arbetar inom är informella: guatemalanska barn som säljer tuggummi på gatan, soparbetare och prostituerade. Många av de sistnämnda är offer för människohandel. Oftast arbetar de olagligt i Mexiko då endast ett fåtal har tillfälliga arbetsvisum, och det är sällan som migranter anmäler missförhållandena<sup>11</sup>.

## Omfattande kontroller och allvarliga övergrepp

Det är alltså lätt att korsa gränsen men längre in i landet utförs omfattande kontroller och många migranter grips och deporteras. Längs med vägarna i Chiapas har myndigheterna satt upp ett omfattande nät av kontroller för att upptäcka papperslösa invandrare samt drog- och vapensmuggling och människohandel. Kontroller från migrationsverket Instituto Nacional de Migración (INM), den federala polisen, delstatspolisen, militären, marinen och tullen finns en bit in i landet längs de vägar som leder från gränsen. Samarbetet mellan olika myndigheter verkar vara bristfälligt enligt Washington Office on Latin America (WOLA)<sup>12</sup>, myndigheterna har sällan gemensamma kontroller. Polisen och militären har inte befogenhet att fråga efter migranternas status, men gör det ändå ibland. I vissa fall släpps migranter igenom myndigheternas kontroller om de betalar mutor<sup>13</sup>.

---

<sup>10</sup> Ibid.

<sup>11</sup> Ibid.

<sup>12</sup> Ibid.

<sup>13</sup> Ibid.

När migranter blir gripna utan att ha en pågående asylprocess placeras de på någon av de **22 statliga migrationsstationerna** som ligger utspridda över landet, i väntan på deportation. Det har rapporterats om otaliga brister på hemmen. 2015 gjorde organisationen CCTI intervjuer med centralamerikanska migranter som tidigare deporterats från Mexiko för att kartlägga tortyr på migrantsstationer, många berättade då om **missförhållanden på migrantstationerna**: rummen var så trånga att de fick sitta upp och sova, hygienen var bristande och de utsattes för extrem värme och glåpord från personalen. I en rapport från mars 2015 uttalade FN särskilda rapportör mot tortyr i Mexiko att systematisk tortyr förekommer i Mexiko, vilket förnekades av bl. a. Mexikos utrikesminister och FN-ambassadör

*Källor: CCTI: "Informe preliminar acerca de tortura y maltrato en estaciones migratorias." 2015 och Animal Político 2015.*

I rapporter och i de intervjuer vi har genomfört framkommer att de skyldiga till förgripelserna mot migranter är många: olika typer av myndigheter, organiserad brottslighet och allmän brottslighet. Nätverket REDODEM presenterade i juli 2015 statistik baserad på uppgifter från 31 000 papperslösa som samlats in under år 2014<sup>14</sup>. Av de migranter som utsatts för brott på vägen pekar en femtedel av dem ut mexikanska myndigheter som förövare. I över hälften av fallen anges förövaren vara organiserad brottslighet och allmän brottslighet tros ligga bakom var fjärde brott. Bland myndigheter angavs federal,

delstatlig och kommunal polis vara den främsta förövaren: federal polis stod för 40 procent av brotten, kommunal för 25 procent, och delstatspolis för 11 procent. Av de brott där myndigheterna anges vara förövare var rån vanligast förekommande, följt av utpressning, olaga frihetsberövande och fysiskt våld.

## Lätta offer – de skyldiga straffas sällan

Det är sällan som förövarna till dessa brott blir ställda till svars. Migranter anmäler sällan de brott de blivit utsatta för på eget initiativ. Om de ändå gör det följer myndigheterna sällan upp anmälningarna, dels eftersom att de själva ofta är inblandade i brotten. Migranterna är i princip osynliga i lagens ögon anser flera organisationer vi pratar med. Under ett besök på migranthenmet i Palenque tillsammans med organisationen CCTI vittnade flera personer om den behandling de som migranter får utstå från mexikansk polis och myndighetspersonal.

*"De behandlade oss som hundar", berättar en kvinna från El Salvador som tillsammans med sin familj stoppades i en kontroll av personal från migrationsverket. "De sa att vi inte var värda någonting, och vi blev slagna med elbatonger innan de tog alla våra pengar."*

Amnesty International bekräftar i en rapport från 2010<sup>15</sup> att polisen står för många övergrepp mot migranter. Många våldshandlingar sker just vid gripanden av polis. En yngre man från Honduras berättar för CCTI:

<sup>14</sup> <http://www.sjmmexico.org.mx/wp-content/uploads/2015/07/informe-migrantes-2014.pdf>

<sup>15</sup> <https://www.amnesty.org/es/library/asset/AMR41/014/2010/en/1345ceec1-2d36-4da6-b9c0-e607e408b203/amr410142010es.pdf/>

*”Vi låg och sov i en park när polisen kom för att gripa oss. När jag försökte springa ifrån dem höll de fast mig och sparkade på mig medan jag låg på marken.”*

En orsak till migranters utsatthet är att det finns omfattande ekonomiska intressen i migration. En ekonomisk struktur har byggts upp kring migrationsströmmarna vilken är både legal och illegal. Rutterna av drog- och människohandel är samma som de vägar som migranterna färdas på genom Mexiko innan de når fram till USA. Organiserad brottslighet förekommer i landets alla delar och olika grupper, som kartellen Los Zetas och olika kriminella gäng, ”*maras*”, med sin bas i Centralamerika, drar ekonomisk vinning av migrationen. De människorättsförsvarare vi har intervjuat bekräftar att den organiserade brottsligheten i många fall har kopplingar till staten och att gränserna mellan organiserad brottslighet och stat är otydliga. Det är vanligt att organiserad brottslighet samarbetar med lokala myndigheter. Emellertid har de intervjuade organisationerna påpekat att det är ett område som det är svårt att få tillförlitlig information om då det rör sig om illegala aktörer som inte vill att deras verksamhet ska bli känd.

Migranternas utsatthet och myndigheternas utbredda inblandning i övergrepp, gör att få brott anmäls och ännu färre uppkläras. Mexiko har generellt enorma problem med exempelvis ouppklarade fall av försvinnanden. Det fanns i februari i år 27 659 personer som rapporterats försvunna i Mexiko enligt statens officiella siffror.<sup>16</sup> Hur många av dessa som är migranter är okänt, men att migranter blir utsatta för påtvingade försvinnanden är vanligt förekommande. Varje år hittas i Mexiko ett flertal massgravar som antas ha kopplingar till organiserad brottslighet. Myndigheterna har stor brist på personal som kan identifiera de döda och även här träder civilsamhället in för att hjälpa familjer att finna sina anhöriga.

---

<sup>16</sup> <https://www.amnesty.org/es/library/asset/AMR41/014/2010/en/1345cec1-2d36-4da6-b9c0-e607e408b203/amr410142010es.pdf/>



©Kristna Fredsrörelsen

# ATT FÖRSVARA DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA: Ett arbete under höga risker

Människorättsförsvarare över hela världen blir hotade och lever i farliga situationer på grund av sitt

Hotsituation för MR-försvarare i Mexiko  
Mellan 2006 och 2012 registrerade FNs högkommissionär för mänskliga rättigheter 245 attacker mot människorättsförsvarare, 22 mord och fem mord på deras familjemedlemmar som antas vara kopplade till deras försvar av de mänskliga rättigheterna. Sex människorättsförsvarare uppgavs vara försvunna.

Källa: IACHR, "Situación de derechos humanos en México 2015"

arbete. De ifrågasätter den rådande maktordningen och lägger sig i ekonomiska och politiska intressen. Det är många som vill tysta människorättsförsvararnas många gånger obekväma röster. Även i Mexiko. Många olika metoder används för att försvåra människorättsförsvarares arbete eller helt enkelt sätta stopp för det. Genom våldshandlingarna försöker olika aktörer minska människorättsförsvarares handlingsutrymme. När Interamerikanska kommissionen för mänskliga rättigheter (IACHR) publicerade sin årsrapport om situationen för de mänskliga rättigheterna i Mexiko 2015 konstaterade de att landets

människorättsförsvarare fortsatt är offer för försvinnanden, attacker, hot och trakasserier, övervakning och avlyssning<sup>17</sup>. Det gällde personer som arbetar med miljöfrågor, migranter, urfolk, internt tvångsflyttade, personer från HBTQ-rörelsen och från grupper som kräver klarhet i fall av försvinnanden, tortyr eller utomrättsliga avrättningar.

När KrF intervjuade personer och organisationer som arbetar med migranternas rättigheter fick vi ta del av flera vittnesmål om kränkningar av människorättsförsvarares rättigheter. **Nästan samtliga av de intervjuade organisationerna eller migranternas hemmen hade någon gång råkat ut för säkerhetsincidenter som de menar är kopplade till deras arbete. Genom sitt arbete med skydd åt migranter stöter de sig med en lång rad ekonomiska intressen; nätverk för människosmuggling, organiserad brottslighet eller statliga intressen.**

När organisationen Voces Mesoamericanas profilerade sig genom att följa upp statens ansvar för mänskliga rättigheter ökade samtidigt deras hotbild. Efter att ha undersökt var en specifik kommuns skattepengar försvann fick de en dag ett officiellt brev från en borgmästare med ett uttalat dödshot på posten. Anmälningarna mot borgmästaren ledde aldrig till något. Vid ett annat tillfälle satt en av organisationens medarbetare i ett möte på ett café när han mottog ett telefonsamtal från en okänd kvinna. "Vi ser dig, vi vet vad du har på dig, passa dig, vi vet vad du gör" sa hon innan det klickade i luren. Ibland hörs andhämtning i kontorets telefon, det är tydligt att den är avlyssnad.

Voces Mesoamericanas situation är inte unik för människorättsförsvarare i Mexiko. Liknande metoder används på många håll för att tysta människorättsförsvararna. Avlyssning av telefoner eller andra kommunikationsmedel verkar exempelvis snarare vara regel än undantag. Kollegor på människorättscentret CDH Fray Matías har fått sms från verksamhetsledaren Diego Lorentes mobil som han aldrig har skickat, och information som bara har delats via telefon eller digitalt har använts av myndigheterna i olika sammanhang.

En annan metod som är bruklig för att förringa människorättsförsvararnas arbete är kriminalisering eller smutskastning. Det kan vara mot enskilda människorättsförsvarare och vara direkta personangrepp, eller mot hela organisationen. Ofta rör det sig om rykten, som att organisationens arbete inte är legitimt, att de försvarar kriminella intressen eller att medarbetarnas professionella titlar inte är riktiga.

Franciskanermunken och människorättsförsvararen Tomás González som startat migranternas hemmet La 72 i Tenosique berättar att han anklagats av en federal delegat för att uppmuntra migranterna till att åka på tågtaget och på detta sätt medvetet utsatt dem för fara. Något som enligt honom självklart inte är sant. Vid ett annat tillfälle har migrationsverket INM muntligen anklagat volontärer på hemmet för att vara människosmugglare. Innan 2011 var det lättare för staten att kriminalisera människorättsförsvarare inom migration eftersom att irreguljär invandring då var ett brott, uppger en organisation vi talar med. Dock har det förändrats sedan en ny migrationslag trätt i kraft.

Många av de intervjuade uppmärksammade att personal på migranternas hem och personer inom organisationsvärlden löper olika risker, delvis eftersom att de arbetar på olika sätt. Men migranternas hemmen ligger också ofta på isolerade platser, medan många organisationer håller till i den säkrare huvudstaden Mexico City eller andra större städer. Att ha ett stort nätverk och hög profil hjälper också för att motverka riskerna.

---

<sup>17</sup> <http://www.oas.org/es/cidh/informes/pdfs/Mexico2016-es.pdf>



Människorättsförsvarare som arbetar på migranthemmen är mer utsatta för hot eller attacker från organiserad brottslighet eftersom att de befinner sig nära migranterna. Ytterligare en aspekt som påverkar är konfliktsituationen generellt, organiserad brottslighet är starkare och rättsstaten svagare på vissa håll i Mexiko än andra, vilket också gör att riskerna varierar. Hotbilden står slutligen även i relation till vilket arbete organisationerna eller hemmen utför. De migranthem som främst utför humanitärt arbete har exempelvis lägre risker än de som ägnar sig åt mer politiskt engagemang, som att anmäla brottsfall till myndigheterna eller göra offentliga uttalanden om situationen för migranter.

På migranthemmen beror riskerna ofta på närheten till migranterna och de personer som söker utnyttja migranternas sårbara ställning. Att skilja på vem som tillhör organiserad brottslighet eller inte är en svår uppgift när migranthemmen tar emot personer som vill stanna över natten. Infiltratörer med kopplingar till organiserad brottslighet låtsas vara migranter och tar sig in på hemmen för att inhämta information om övriga migranter som, till exempel kan användas i utpressningssyfte och för att försöka rekrytera migranter till olika kriminella grupper. Risken för människorättsförsvararna ökar när de lägger sig i detta genom att kräva rättvisa för migranten. Carlos Bartolo, verksamhetsledare på migranthemmet i Arriaga, fick exempelvis motta allvarliga hot efter att han gått till polisen med ett fall som gällde människohandel av två guatemalanska kvinnor. Han har efter detta skyddsåtgärder från staten. Personalen på migranthemmen i Palenque och Tenosique identifierar båda dessa platser som samlingspunkter för välorganiserade kriminella gäng och människosmugglare, ofta med kopplingar till de förra. I flera fall uppges dock att säkerhetsincidenter främst riktas mot migranterna på boendena och inte mot de som arbetar där. Förövarna tillhör då oftast organiserad brottslighet.

Även organisationer har upplevt infiltratörer som velat komma åt känslig information. En person som uppgav att den var student frågade ut personal på Scalabrinianas: Misión para Migrantes y Refugiados till en uppsats, men det visade sig senare att hen var skickad från en borgmästares kontor.

Att hoten står i relation till organisationernas arbete är ofta mycket tydligt. För ett antal år sedan drev IMUMI ett fall där ett stort nätverk av människohandlare slutligen dömdes för människohandel med en flicka. I samband med detta gjordes ett omfattande inbrott på deras kontor en natt 2013, då flera datorer blev stulna. IMUMI anmälde brottet men polisen krävde att organisationen själva skulle presentera bevis. Ingen fälldes. Organisationen vidtog istället egna säkerhetsåtgärder, t.ex. är deras adress numera inte offentlig. Liknande intrång har skett på andra kontor, ibland lämnas enbart synliga spår av att någon obehörig befunnit sig på kontoret, inga värdesaker försvinner. Kanske lämnas ett skriftligt meddelande med ett hot. För att skrämja till tystnad.

En annan faktor som gör det svårare för människorättsförsvararna är myndigheternas ovilja att samarbeta eller underlätta deras arbete, utan de verkar snarare försvåra arbetet för mänskliga rättigheter. När Colectivo contra la Tortura y la Impunidad (CCTI) utreder fall av tortyr menar de att statliga myndigheter medvetet försvårar deras arbete genom att tappa bort dokument och dra ut på processer. Den nationella människorättskommissionen (CNDH) är statlig men ska vara oberoende från regeringen, dock får CNDH motta mycket kritik för sin handfallenhet och för sina nära kopplingar till statliga aktörer. I Tabasco berättar La 72 att CNDH enligt regelverket ska besöka migranthemmet med jämna mellanrum men att det händer allt mer sällan. I Tapachula ser situationen liknande ut. CNDH ska vara på de statliga migrationsstationerna där migranter hålls instängda i väntan på deportation, varje dag, men människorättscentret CDH Fray Matías har aldrig sett dem där.



©Kristna Fredsrörelsen

## STATENS ROLL

Människorättsförsvare: "Den politiska viljan att stärka institutionerna saknas"

Korruption och en nästintill total straffrihet gör att den mexikanska staten är fortsatt ignorant och står handfallen inför migranternas rättigheter och människorättsförsvarens säkerhet. Många vi pratar med anser att det är tydligt att organiserad brottslighet är knuten till staten, till polis, militär, myndigheter och stora företag. När kommunerna har få resurser, blir tjänstemän lätta att muta eller utpressas själva migranter menar en människorättsförsvare vi talar med. Hen menar också att de centralamerikanska staterna och den mexikanska staten genom att inte ta sitt ansvar tillåter att situationen för migranter ser ut som den gör.

Samtidigt som migranternas hemmen är beroende av goda kontakter till statliga representanter menar vissa att de blir motarbetade av bland annat migrationsverkets personal. Migranternas hemmet La 72 uppger att rätts- och asylfall tas på större allvar av myndigheter om de är inkopplade än om migranten driver det ensam, men de menar på samma gång att de som människorättsförsvare blir motarbetade och

diskriminerade av INM. Visumprocesser förhalas eller man lämnas felaktig information.

**Comisión de Refugiados (COMAR)** är det statliga organ i Mexiko som handhar **asylärenden och ansökningar om humanitärt visum**. Ett humanitärt visum kan man ansöka om ifall man har blivit utsatt för brott eller blivit vittne till brott på mexikanskt territorium, eller om man har någon svår sjukdom eller är funktionshindrad. Det gäller under en begränsad tid. Under asylprocessen som ska sökas inom 30 dagar från ankomsten till Mexiko kan migranten bo på ett migranthem (Isacson et al, 2014, 35). De långa handläggningstiderna och de svåra förhållandena på migrantstationerna gör att många migranter drar tillbaka sin ansökan och därmed går miste om det skydd de egentligen har rätt till.

*”Vi försöker ha en bra relation till myndigheterna, men vi håller aldrig tyst om de orättvisor vi ser och slutar aldrig kräva att migranterna ska behandlas med respekt,”* säger Nelly Rios, nunna och tidigare föreståndare på hemmet i Palenque.

Då polismän eller militärer i många fall ligger bakom de övergrepp som begås mot migranterna hamnar migranthemmen i en svår position då de ska anmäla dessa till samma instanser. Dock väljer en del av hemmen att använda sig av statens säkerhetsstyrkor för att skydda sig själva mot organiserad brottslighet eller för att se till att inga övergrepp begås inne på hemmen. I både Arriaga och Palenque ringer man vanligtvis polisen om brott inträffat på hemmens område, om det finns

farliga grupper inne på hemmet eller om det uppstår konflikter som inte går att lösa genom dialog. Utanför La 72 samt hemmet i Arriaga är en polisbil permanent posterad, detta efter att hemmen fått skyddsåtgärder utfärdade av mexikanska staten. I Palenque har man dock tackat nej till samma erbjudande. Generellt har polis inte tillträde på migranthemmens områden som oftast är försedda med stängsel, taggtråd och portvakt.

Det är tydligt att en del myndighetspersoner, särskilt inom polis och militär, varken har kunskaper om sitt egna mandat eller har utbildning i vad som är rättigheter respektive skyldigheter, menar Carlos Bartolo, föreståndare på migranthemmet i Arriaga. Vissa gör sitt jobb, andra inte, säger han. Den amerikanska organisationen WOLA är bekymrad över att myndigheter som inte är behöriga att gripa migranter ändå gör det<sup>18</sup>. De enda myndigheter som har som uppgift att se till att den mexikanska migrationslagen verkställs är INM samt federal polis. Den senare kan assistera INM i att kontrollera dokument och fordon. Dock kontrollerar polis på alla nivåer migranter på bussar, trots att de inte har behörighet, och de hotar i vissa fall med att lämna över migranterna till INM om de inte betalas mutor. Även militären griper migranter<sup>19</sup>, vilket bl. a. migranthemmet La 72 vittnar om. Grupo Beta är en grupp inom INM som ska ge migranter humanitär hjälp längs vägen, men som inte har rätt att göra gripanden. Men La 72 har hört flera redogörelser från migranter om att det minuter efter att Grupo Beta delat ut matpaket dyker upp personal från INM för att arresteras dem.

Förutom att direkt angripa eller motarbeta migrantförsvararna vittnar många om att staten ofta väljer att titta på när kränkningar begås, utan att ingripa. Korruptionen är utbredd inom det statliga migrationsverket INM, enligt WOLA<sup>20</sup>. Då och då anmäls tjänstemän på INM för brott och det blir

<sup>18</sup> <http://www.wola.org/sites/default/files/WOLA%20Report%20Increased%20Enforcement%20at%20Mexico%E2%80%99s%20Southern%20Border%20Nov%202015.pdf>

<sup>19</sup> Ibid.

<sup>20</sup> Ibid.

då stor uppståndelse. Den anmälda tvingas dra sig tillbaka från sin post och tidningarna skriver om gripandet och om hur INM ”rensar upp”. Dock återvänder personen till sin post efter några veckor som om inget hade hänt. Ny säkerhetspersonal blir snabbt uppköpta, berättar en av våra intervjupersoner. Myndigheter på delstatsnivå skyller ofta ifrån sig när problem uppstår i deras regioner och menar på att migration är en federal angelägenhet som också borde lösas på en högre politisk nivå.

Den mexikanska staten beskrivs ofta som en stat med dubbla ansikten. Samtidigt som man utåt sett har en fin diskurs när det kommer till mänskliga rättigheter och lagstiftningar utformade efter internationella konventioner, bryter man systematiskt mot de mänskliga rättigheterna. Relevant lagstiftning finns redan, så också när det kommer till migration, men viljan att erkänna problemen och stärka institutionerna saknas menar många.

## ”Staten borde sätta migranten i fokus – inte den nationella säkerheten”

Den mexikanska migrationspolitiken har under senare år allt mer inriktats mot att stärka den nationella säkerheten, vilket på samma gång har gjort papperslösa migranter mer sårbara. År 2001, efter 11 september-attackerna i USA, formades nya agendor för regionen Nord- och Centralamerika. I Mexiko hamnade fokus på migration och organiserad brottslighet, och migrationspolitiken kom till stor del att handla om säkerhet. INM, det statliga nationella institutet för migration, bildades i början av 90-talet som en självständig del av inrikesministeriet. Som ett led i att stärka säkerhetsaspekten inkorporerades INM år 2005 i nationella säkerhetskommissionen CNI vars funktion är att samordna arbetet mot brott.<sup>21</sup>

År 2007 antogs samarbetsprogrammet Iniciativa Mérida av dåvarande presidenterna Felipe Calderón, Mexiko och George W. Bush, USA. Detta program innebär att USA ger Mexiko ekonomiskt och materiellt stöd för att bekämpa den organiserade brottsligheten, bl.a. genom att stärka säkerheten vid Mexikos gränser med hjälp av tekniska hjälpmedel. Det har dock kritiserats för att vara ineffektivt och för att migranter drabbas av jakten på organiserad brottslighet.<sup>22</sup> 2014 togs ännu ett steg i riktningen mot utökade säkerhetsstrategier i och med Programa Integral Frontera Sur (PIFS) som presenterades av president Enrique Peña Nieto den 25 augusti 2014 i Playas de Catazajá i Chiapas.

Det utvidgade fokuset på säkerhet medförde under början av 2000-talet en ökande kriminalisering av migranter samtidigt som statens i övrigt bristande intresse för migranterna underlättade för kriminella nätverk att utnyttja deras situation. Under 2010-2011 inträffade ett antal massakrer mot migranter som gjorde att deras situation uppmärksammades. I augusti 2010 hittades kropparna efter 72 migranter som hade blivit bortförda och torterade i San Fernando, Tamaulipas, och i april 2011 hittades ytterligare 193 kroppar i olika massgravar i samma område. I maj 2012 hittades 49 stympade kroppar i Cadereyta, Nuevo León. Händelserna under 2010-2011 satte press på den mexikanska regeringen att agera, och efter påtryckningar från civilsamhällesorganisationer och internationella organ utarbetade Mexiko en ny migrationslag 2011.<sup>23</sup>

<sup>21</sup> <http://www.sjmmexico.org.mx/wp-content/uploads/2015/07/informe-migrantes-2014.pdf>

<sup>22</sup> Ibid.

<sup>23</sup> Ibid.

FN:s flyktingorgan (UNHCR) och civilsamhällesorganisationer har beskrivit lagen som ett steg framåt då den införlivar flera internationella konventioner. Den slår bland annat fast barnets bästa, ger statslösa särskild status och gör skillnad mellan invandrare och asylsökande. Irreguljär invandring avkriminaliseras och istället klassificeras det som en administrativ förseelse att befinna sig i Mexiko utan nödvändiga dokument. Enligt lagen får myndigheter inte gripa migranter på platser där organisationer, kyrkliga grupper eller privatpersoner utför humanitärt arbete till förmån för migranter<sup>24</sup>. I den nya migrationslagen fastställs att den mexikanska staten har en skyldighet att garantera utlänningars mänskliga rättigheter i enlighet med vad som sägs i första artikeln i mexikanska konstitutionen. Enligt denna artikel åtnjuter alla personer de mänskliga rättigheter som anges i konstitutionen eller i internationella konventioner som Mexiko har undertecknat, förutsatt att inte undantag kan göras enligt konstitutionen.<sup>25</sup>

Lagen har visserligen stärkt vissa av migranternas rättigheter och den är ett steg i rätt riktning, men implementeringen av den fungerar inte i praktiken menar många.<sup>26</sup> De människorättsförsvarare KrF har intervjuat menar att staten borde sätta migranten och dennes mänskliga rättigheter i fokus, och inte som nu, Mexikos nationella säkerhet. Som vi berättat tidigare, låter staten civilsamhället gå in och ta en stor del av ansvaret för uppgifter som enligt den nya lagen egentligen faller på staten att utföra. Civilsamhällsorganisationer bistår migranter med hälsovård, migranthenmen är helt ideellt organiserade och de som bistår centralamerikanska migranter i deras sökande efter försvunna anhöriga, bland annat genom inrättandet av rättsmedicinska databaser är människorättsförsvarare från människorättscenter och organisationer.

## Säkerhetsprogram ska skydda migranter

I USA greps under 2014 fler än 50 000 papperslösa, varav flertalet ensamkommande barn från Centralamerika. I amerikansk och mexikansk media framställdes situationen som en invasion av centralamerikanska invandrare och särskilt de många barnen gjorde att man såg på det hela som en krissituation. Den amerikanska kongressen gav president Barack Obama två miljoner dollar för att lösa situationen. Då USA inte gränsar direkt mot Centralamerika sågs Mexiko som en viktig aktör för att stoppa migranter och gavs också ekonomiska medel till detta.<sup>27</sup> Dock menar flera organisationer som KrF pratat med att krisen var uppblåst och att den användes som en medveten strategi av den amerikanska och mexikanska regeringen för att utöka Mexikos säkerhetskassa.

Officiellt har programmet tre syften: att förhindra att migranter riskerar sina liv genom att åka på godståg, att utveckla strategier för att garantera migranternas säkerhet samt att bekämpa de kriminella grupper som kränker migranters rättigheter.<sup>28</sup>

Strategin har främst varit att sätta in utökade kontroller och säkerhetspersonal i de södra gränsdelstaterna. Mexikos södra gräns är porös och svårtillgänglig och när det inte går att bygga en barriär av taggtråd, väljer man att istället skapa en mänsklig mur, tror människorättsförsvarare vi pratar med. Flera av organisationerna KrF har talat med menar att staten använder säkerhetsprogrammet PIFS som en ursäkt för att militarisera södra Mexiko och för att därigenom kunna genomföra storskaliga ekonomiska projekt.. Genom en ny lag lanserad under Peña Nietos

<sup>24</sup> Ibid.

<sup>25</sup> Ibid.

<sup>26</sup> <https://doc.es.amnesty.org/cgi-bin/ai/BRSCGI/24100414-25558?CMD=VEROBJ&MLKOB=32863830505>

<sup>27</sup> <http://www.sjmmexico.org.mx/wp-content/uploads/2015/07/informe-migrantes-2014.pdf>

<sup>28</sup> <http://www.animalpolitico.com/2014/08/estas-son-las-principales-acciones-del-programa-frontera-sur-para-proteger-migrantes/>

styre utses olika regioner inom republiken till specialzoner för ekonomisk tillväxt med särskilda skattelättnader och tullregler och extra satsningar på ekoturism och storskaliga ekonomiska projekt.<sup>29</sup> Delar av Chiapas tillhör en av de tre hittills utsedda zonerna. Presidenten har i ett uttalande nämnt att man vill erbjuda ”förebyggande säkerhet” i regionerna. PIFS ses med andra ord av många mexikanska organisationer som en del i att ge fri lejd för företag med mer säkerhetspersonal på plats. Södra Mexiko är mycket rikt på naturresurser och natursköna platser och under senare år har närvaron av militären, marinen och den federala polisen ökat kraftigt i Chiapas. Förutom att bädda för storföretags ankomst till regionen tror de organisationer vi talat med att militariseringen som programmet innebär sker för att hindra migration, inte för att komma åt den organiserade brottsligheten.

## Mexiko gör USAs jobb

För USA är det ekonomiskt fördelaktigt att migranterna stoppas vid Mexikos södra gräns och aldrig når gränsen till USA. Enligt statistik från INM och från gränsmyndigheten i USA som WOLA har analyserat arresterar Mexiko, efter att PIFS implementerades, fler centralamerikanska migranter än vad USA gör<sup>30</sup>.

Då PIFS fyllde ett år i juli 2015 rapporterades en ökning på runt 70 procent av antalet deporterade personer jämfört med samma period året innan<sup>31</sup>. Enligt statistik från mexikanska inrikesministeriet deporterades 107 814 migranter, de flesta centralamerikaner, under år 2014. Det är ökning med 35 procent från år 2013. Under de fyra första månaderna 2015 greps 83 procent fler papperslösa migranter än under samma period år 2014 (57 892 mot 31 642) och 79 procent fler migranter deporterades (51 565 mot 28 763)<sup>32</sup>.

De delstater som ligger längs med gränsen mot Guatemala står för flest deportationer av migranter; Chiapas, Veracruz, Tabasco och Oaxaca<sup>33</sup>.

Trots den ökade kontrollen verkar det inte som att antalet migranter som passerar den södra gränsen mot Mexiko minskar. På La 72 menar man att man i princip inte har märkt någon minskning av antalet migranter som kommer till Tenosique. Personalen på hemmet tror inte heller att antalet migranter kommer att bli färre så länge läget är så illa som det är i Honduras. Trots att vägen genom Mexiko har blivit farligare föredrar många att ta risken hellre än att stanna kvar i den våldsamma situation som råder i de centralamerikanska hemländerna. Däremot lyckas färre migranter än tidigare ta sig hela vägen till norra Mexiko, rapporterar migranthenmet i Saltillo som sedan implementeringen mottar ett färre antal migranter.

## Svårare situation för migranter och människorättsförsvarare

Efter zapatisternas uppror 1994 militariserades stora delar av Chiapas, nu sker en andra våg av militarisering men denna gång med migrationen som ursäkt. Detta anser organisationer vi talar med i området samtidigt som många är oroliga över utvecklingen. De pekar på att det är riskfyllt att låta militären ta över polisens uppgifter då militären är utbildad för att bekämpa en fiende och inte för att säkra medborgarnas säkerhet. Statistik från nationella människorättskommissionen CNDH visar att

<sup>29</sup> <http://www.forbes.com.mx/5-ejes-de-la-ley-de-zonas-economicas-especiales/#gs.yex3TAw>

<sup>30</sup> <http://www.elfinanciero.com.mx/mundo/mexico-deporta-mas-inmigrantes-que-washington.html>

<sup>31</sup> <http://eleconomista.com.mx/sociedad/2015/06/09/politica-inm-orilla-migrantes-usar-rutas-narco>

<sup>32</sup> <http://www.elcomercio.com/actualidad/mexico-lanza-caza-migrantes-deportaciones.html>

<sup>33</sup> <https://www.wola.org/es/analisis/new-wola-report-on-mexicos-southern-border/>

anmälningarna mot militären för människorättsbrott är fem gånger så många sedan före presidenten Felipe Calderón 2006 började använda militären mot den organiserade brottsligheten.

Efter implementeringen av PIFS har det rapporterats om en ökad användning av våld vid gripande av migranter, och migranthennen har också sett en överanvändning av våld från myndigheternas sida i råder mot tågen och ute i samhällena<sup>34</sup>. Brott begångna av statens representanter, såsom utnyttjande av myndighetsställning, förnedrande behandling och kidnappning av migranter, har ökat uppger WOLA. Antalet anmälningar av attacker mot, och kidnappningar av migranter har ökat. REDODEM skriver i sin rapport<sup>35</sup> att Enrique Peña Nietos regering genom sin migrationspolitik förhåller sig likgiltig till de MR-brott som begås mot migranter. Med PIFS utlovade myndigheterna att kriminella grupper skulle bekämpas och att migranterna skulle skyddas men istället grips och deporteras fler papperslösa migranter, medan samma straffrihet som tidigare råder för brottslingar. Organisationerna är överens om att PIFS har inneburit att migranternas sårbarhet har ökat ytterligare och att programmet alltså har haft motsatt effekt.

Det ökande antalet myndighetskontroller som PIFS gör att migranterna måste söka andra vägar än de traditionella rutterna, det leder till ökad utsatthet för dem då det inte finns tillgång till migranthennen längs de nya vägarna, uppger CNDH<sup>36,37</sup>. Det blir svårare för organisationer att hjälpa migranterna humanitärt samt att kontrollera polisens och militärens förehavanden, berättar människorättscentret CDH Fray Matías de Cordova. Det sker också fler olyckor när migranterna försöker hoppa på tågen eftersom att tågen nu kör med högre hastighet och det på vissa sträckor har satts upp cementblock för att hindra dem från att ta sig ombord. La 72 i Tenosique berättar att många migranter numera väljer att gå till fots och att det gör dem mer utsatta för kriminella gäng. Människosmugglare gynnas av säkerhetsprogrammet när behovet av att ha en någon som visar vägen genom Mexiko också ökar med riskerna. Det stämmer inte som myndigheterna säger att programmet bidrar till att skydda migranterna, säger Nelly Rios på migranthennen i Palenque. PIFS har bidragit till att osynliggöra migranterna, samtidigt som migrationen i sig inte har minskat sedan programmets införande menar hon.

## Skyddsåtgärder för människorättsförsvarare

Efter flertalet rekommendationer från internationella och nationella organisationer skapade den mexikanska regeringen år 2012 vad som kallas mekanismen för skydd av människorättsförsvarare och journalister, *Mecanismo de protección para personas defensoras de derechos humanos y periodistas*, en instans som utdelar skyddsåtgärder till hotade människorättsförsvarare. Den består bland annat av representanter från olika regeringsorgan och det civila samhället, och har olika enheter för analys av risk, säkerhet och uppföljning. Till mekanismen kan människorättsförsvarare och journalister som befinner sig i utsatta och riskfyllda situationer vända sig. Mekanismens uppgift är då att säkra dessa personers mänskliga rättigheter genom att utfärda olika skyddsåtgärder. Skapandet av mekanismen ses som ett erkännande av den utsatta situation som människorättsförsvarare i Mexiko lever i. Men kritiken mot mekanismen har inte låtit vänta på sig, bland annat eftersom att det som främst erbjuds är materiella skyddsåtgärder, samtidigt som åtgärderna för att brotten inte ska upprepas är få. Brist på kompetent personal och dålig tillgång till ekonomiska resurser gör också att processerna då fall behandlas är överdrivet utdragna.

<sup>34</sup> Ibid.

<sup>35</sup> <http://www.sjmmexico.org.mx/wp-content/uploads/2015/07/informe-migrantes-2014.pdf>

<sup>36</sup> <http://mexico.cnn.com/nacional/2015/08/10/plan-frontera-sur-subdeportaciones-y-cambia-ruta-de-migrantes>

<sup>37</sup> <http://www.animalpolitico.com/2015/06/con-el-plan-frontera-sur-mexico-ya-hace-mas-detenciones-de-migrantes-centroamericanos-que-eu/>

Röster från mexikanska civilsamhället menar att krisen för de mänskliga rättigheterna i Mexiko är omfattande och att den inte går att lösa enbart genom inrättandet av specialenheter för att tillmötesgå olika gruppers behov<sup>38</sup>. Det är den strukturella våldssituationen som borde lösas på ett genomgripande plan. Front Line Defenders uppger i sin årsrapport 2015<sup>39</sup> att många människorättsförsvarare i Mexiko upplever att skyddsprogrammen nästan blivit en distraktion som bara suger åt sig civilsamhällets tid och gör att varje möte som görs för att diskutera deras risker enbart börjar handla om mekanismen. Människorättscentret Centro Prodh anser att skyddsåtgärder genom mekanismen inte minskar människorättsförsvararnas hotbild nämnvärt, men de fyller en funktion genom att höja den politiska kostnaden för myndigheterna om något skulle hända.

---

<sup>38</sup> <http://mexiko.krf.se/2015/04/16/mechanismen-for-manniskorattsforsvarare-och-journalister-ett-effektivt-verktyg/>

<sup>39</sup> <https://www.frontlinedefenders.org/en/resource-publication/2016-annual-report>



# KÄLLOR

## RAPPORTER

Adam Isacson, Maureen Meyer och Gabriela Morales. *La otra frontera de México. Seguridad, migración y la crisis humanitaria en la línea con Centroamérica*. Washington Office on Latinamerica (WOLA), augusti 2014.

Adam Isacson, Maureen Meyer, Smith, *Increased enforcement at Mexico's southern border. An Update on Security, Migration, and U.S assistance*. WOLA. 2015. Hämtad 2015-10-15 från [http://www.wola.org/sites/default/files/WOLA%20Report\\_Increased%20Enforcement%20at%20Mexico%E2%80%99s%20Southern%20Border\\_Nov%202015.pdf](http://www.wola.org/sites/default/files/WOLA%20Report_Increased%20Enforcement%20at%20Mexico%E2%80%99s%20Southern%20Border_Nov%202015.pdf)

Amnesty International. *Los retos de México en materia de derechos humanos. Memorándum de Amnistía Internacional para el Presidente Enrique Peña Nieto*. 2014. Hämtad 2015-08-10 från <https://doc.es.amnesty.org/cgi-bin/ai/BRSCGI/24100414-25558?CMD=VEROBJ&MLKOB=32863830505>

Amnesty International. *Víctimas invisibles: migrantes en movimiento en México*. 2010. Hämtad 2016-06-05 från <https://www.amnesty.org/es/library/asset/AMR41/014/2010/en/1345cec1-2d36-4da6-b9c0-e607e408b203/amr410142010es.pdf/>

Colectivo contra la tortura y la Impunidad (CCTI). *Informe preliminar acerca de tortura y maltrato en estaciones migratorias*. 2015. Hämtad 2016-06-17 från <http://redtdt.org.mx/?p=4956>

FNs högkommissionär för mänskliga rättigheter (OHCHR). *Who is a defender*. Hämtad 2016-07-10 från <http://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/Defender.aspx#ftn1>

FNs kontor för narkotikakontroll och förebyggande av brott (UNODC). *Global Study on Homicide*. 2014. Hämtad 2016-07-19 från [https://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014\\_GLOBAL\\_HOMICIDE\\_BOOK\\_web.pdf](https://www.unodc.org/documents/gsh/pdfs/2014_GLOBAL_HOMICIDE_BOOK_web.pdf)

Front Line Defenders. *2016 Annual Report*. 2016. Hämtad 2016-08-09 från <https://www.frontlinedefenders.org/en/resource-publication/2016-annual-report>

Interamerikanska kommissionen för mänskliga rättigheter (IACHR). 2016. *Situación de derechos humanos en México*. 2016. Hämtad 2016-06-07 från <http://www.oas.org/es/cidh/informes/pdfs/Mexico2016-es.pdf>

International Organization for Migration (IOM). "Hechos y cifras (2014)". Hämtad 2015-11-12 från <http://oim.org.mx/hechos-y-cifras-2>

Red de Documentación de las Organizaciones Defensoras de Migrantes (REDODEM). *Migrantes invisibles, violencia tangible, informe 2014*. Juli 2015.

## Artiklar

Animal Político; “México no ha probado que el informe sobre tortura está equivocado: relator de la ONU.” 6th of April 2015. Hämtad 2015-07-20 från <http://www.animalpolitico.com/2015/04/mexico-y-el-relator-de-la-onu-cierran-discusion-por-el-tema-de-la-tortura/>

Carola Solé; “Mexico se lanza a la caza de migrantes.” *El Comercio*, 23 juni 2015. Hämtad 2015-07-30 från <http://www.elcomercio.com/actualidad/mexico-lanza-caza-migrantes-deportaciones.html>

David Vicenteño. “Hay 27 mil 659 desaparecidos; reporte oficial de gobierno.” 11 februari 2016. Hämtad 2016-04-04 från <http://www.excelsior.com.mx/nacional/2016/02/11/1074404>

“Estas son las principales acciones del Programa Frontera Sur para proteger a migrantes.” *Animal Político*. 26 augusti 2014. Hämtad 2015-07-14 från <http://www.animalpolitico.com/2014/08/estas-son-las-principales-acciones-del-programa-frontera-sur-para-protoger-migrantes/>

Flor Hernández. “Plan Frontera Sur sube las deportaciones y cambia la ruta de los migrantes.” *CNN México*. 10 augusti 2015. Hämtad 2015-15-10 från <http://mexico.cnn.com/nacional/2015/08/10/plan-frontera-sur-subedeportaciones-y-cambia-ruta-de-migrantes>

Forbes Staff. “5 ejes de la Ley de Zonas Económicas Especiales.” 29 september 2015. Hämtad 2016-05-04 från <http://www.forbes.com.mx/5-ejes-de-la-ley-de-zonas-economicas-especiales/#gs.yex3TAw>

Iván Saldaña. “México segundo destino para hondureños.” *El Excelsior*. 2 juni 2015. Hämtad 2015-09-13 från <http://www.excelsior.com.mx/nacional/2015/06/02/1027299>

Manu Ureste. “Con el Plan Frontera Sur, México ya hace más detenciones de migrantes centroamericanos que EU.” *Animal Político*. 15 juni 2015. Hämtad 2015-08-31 från <http://www.animalpolitico.com/2015/06/con-el-plan-frontera-sur-mexico-ya-hace-mas-detenciones-de-migrantes-centroamericanos-que-eu/>

Miriam Steinbach. ”Mekanismen för människorättsförsvarare: ett effektivt verktyg?” *Kristna Fredsrörelsen*. 16 april 2015. <http://mexiko.krf.se/2015/04/16/mekanismen-for-manniskorattsforsvarare-och-journalister-ett-effektivt-verktyg/>

Roxana González, “México deporta más inmigrantes que Washington” *El Financiero*. 26 augusti 2015. Hämtad 2015-10-30 från <http://www.elfinanciero.com.mx/mundo/mexico-deporta-mas-inmigrantes-que-washington.html>



KRISTNA  
FREDS  
RÖRELSEN

San Cristóbal de las Casas  
2016